

Inhoud

1: Compositie en standpunt	1
Inleiding compositie	2
Vlakverdeling	2
Kijkgeleiding	3
Voorgrond, achtergrond en evenwicht	8
Dynamiek en diepte	8
Minder is meer	10
Oriëntatie van de camera	10
Panorama	12
Samenvatting	15
Inleiding standpunt	17
Beperking camerastandpunt	17
Relatie onderwerp en achtergrond	18
Perspectivische vervorming	20
Samenvatting	21
Inleiding lenskeuze	23
Lenstypen, brandpunt en beeldhoek	23
Lensspecificaties en -kwaliteit	28
Lensaccessoires	30
Samenvatting	31
Voorbeelden compositie en standpunt	32
2: Licht en kleur	45
Inleiding licht	46
Lichtsoorten	46
Lichtmeting	49
Hoog contrast	58
Correctiemiddelen	60
Samenvatting	64
Inleiding kleur	66
Witbalans	66
Kalibratie monitor en printer	68
Kleurtoon, verzadiging en contrast	69
AdobeRGB en sRGB	70
Zwart-wit	70
Kleurcompositie	73
Samenvatting	73
Inleiding weer, locatie en tijd	75

Geheugensteuntje	75
Weersverwachting en zonnestand	76
Evenementenkalender en openingstijden	80
Routebeschrijving en lokale omstandigheden	81
Samenvatting	82
Voorbeelden licht en kleur	83
3: Scherpste en beweging	99
Inleiding scherpstellen	100
Scherpstellen	100
Scherpstelpunt	102
Scherpstelvlak	103
Onscherpte	104
Samenvatting	106
Inleiding scherptediepte	108
Diafragma, voorwerpsafstand en brandpunt	108
Lensafwijkingen	109
Bokeh	110
Focus stacking	112
Samenvatting	113
Inleiding sluitertijd	115
Bevroren beweging	115
Beeldstabilisatie	117
Bewuste beweging	117
Het beslissende moment	119
Samenvatting	120
Voorbeelden scherpste en beweging	121
4: Inspiratie	133
Inleiding	134
Nawoord	176
Index	177

focus

Compositie en standpunt

ISO 100 • f/9 • 1/320s • 15mm fisheye.

Essentiële vaardigheden:

- Bewustzijn van compositie-‘regels’.
- Versterken van dynamiek en diepte.
- Keuze van de juiste lens.
- Keuze brandpunt-standpunt.
- Relatie voorgrond-achtergrond.

Inleiding compositie

U staat op het juiste moment met uw camera met de juiste lens en instellingen op de juiste plaats. Op dat moment denkt u na hoe u alle beeldelementen kunt 'rangschikken' om tot de perfecte foto te komen. Hoe kadert u het onderwerp en wat zijn de belangrijkste elementen in het zoekerbeeld? Wat wilt u laten zien en waar moet het oog van uw publiek op vallen? Oftewel, hoe moet de compositie van de foto zijn om een onderscheidende opname te kunnen maken? De compositie is bij elk onderwerp belangrijk. Bij een alledaags onderwerp zijn we vaak erg kritisch op hoe het kader van een foto is opgebouwd, maar ook op exotische locaties moeten we alle aandacht geven aan de compositie en niet vervallen in een registrerend kiekje van een leeuw of besneeuwde bergtop. Er zijn verschillende aspecten die een rol spelen bij de opbouw van een foto, waarvan we in dit hoofdstuk de belangrijkste behandelen.

Vlakverdeling

Het is duidelijk dat het karakter van een onderwerp sterk wordt bepaald door hoe de onderlinge elementen in het kader worden geplaatst. Plaatsen we het hoofdonderwerp in het midden of aan de linker-, rechter-, boven- of onderzijde van de foto? De Hollandse meesters beheersten dit als geen ander en zijn er beroemd mee geworden. De indeling van hun schilderijen was gebaseerd op de zogeheten *gulden snede*. Hoewel het geen wetmatigheid is, is de hiervan afgeleide 'regel van 1/3-2/3' een nuttig hulpmiddel voor een vlakverdeling gebaseerd op de gulden snede. Zet het hoofdonderwerp niet onbewust centraal in het kader. Kijk of de foto aan kracht wint door bijvoorbeeld de horizon op 1/3 van de boven- of onderzijde te positioneren in plaats van exact in het midden.

Voorbeeld van de regel van 1/3.

Ook een portret ziet er beter uit als het model uit het midden op 1/3 van de linker- of rechterkant wordt geplaatst.

De perfecte vlakverdeling is niet voor elk onderwerp van groot belang, maar bij landschappen en natuurfotografie is het een zwaarwegend aspect van de kwaliteit van de foto. Naast de regel van 1/3 kan hier de vlakverdeling ook plaatsvinden op basis van de aanwezige water-, land- en lucht-elementen. Maar ook vorm-, kleur- en contrastverschillen kunnen als uitgangspunt dienen voor de indeling van het kader. Belangrijk bij de juiste vlakverdeling is het evenwicht tussen alle beeldelementen en tussen de voor- en achtergrond. Soms kan een bewuste onbalans pakkend zijn en de toeschouwer verrassen.

Compositietip

Compositieregels zijn geen wetten, maar slechts een hulpmiddel bij het kiezen van een aansprekende compositie. Als u bijvoorbeeld symmetrie wilt benadrukken, zoals bij een kaarsrecht bospad met aan beide zijden bomen of bij spiegeling in een watervlakte, zou het onverstandig zijn het bospad of de horizon niet in het midden te zetten. Van belang is dat u bewust kiest hoe de vlakverdeling moet zijn en niet gedachteloos een kiekje maakt.

Volledig symmetrisch, maar toch heel mooi.

Kijkgeleiding

Hebt u weleens nagedacht over hoe u een foto bekijkt? Waar valt uw oog als eerste op en waar leidt die eerste blik ons oog naartoe bij een verdere zoektocht over het onderwerp? Het traject dat het oog volgt als het wordt geconfronteerd met een fotografisch beeld, wordt 'kijkgeleiding' genoemd. En als u die term even op u laat inwerken, zult u elke foto voortaan bewust of onbewust aan dit criterium toetsen. Het helpt u tevens om de compositie van uw foto's meer fundament en structuur te geven.

Ingang linksonder volgt de weg naar huisjes aan rechterzijde (uitgang).

Ingang en uitgang

In het bijzonder een landschapsfoto heeft een goede ‘ingang’ en ‘uitgang’ nodig. Dat wil zeggen een plek waar uw blik de foto inkomt en weer verlaat. Een ingang kan worden gevormd door een duidelijk aanwezig element (paaltje, steen), maar ook door een onscherp laagje waardoor diepte wordt gecreëerd. Een uitgang is bijvoorbeeld een opening in een bomenrij.

Eyecatcher

Het punt waar het oog naartoe wordt getrokken, is de *eyecatcher* van de foto. Dit kan het scherpste punt zijn of het deel van de foto dat er door belichting uitspringt. Ook kleuren pakken de aandacht, zeker als ze in een monochrome omgeving zijn geplaatst. Rood speelt hierin een voor-aanstaande rol als typische signaalkleur.

Ook een bijzondere of herkenbare, geïsoleerde vorm kan de blik vangen. Afhankelijk van hoe de eyecatcher in het kader is gepositioneerd en de richting waarin deze wijst, zal het oog de volgende stap in de foto maken. Als dit onderwerp in beweging is of een bepaalde kant op kijkt, is het gebruikelijk dat die beweging of kijkrichting naar het centrum van het kader is.

Een eyecatcher.

Leesrichting

Als westerlingen met een Romeinse tekenset zijn we gewend om van links naar rechts te lezen. En zo zullen we in eerste instantie ook een foto benaderen. Zo kan, met de nadruk op kan, het plaatsen van het hoofdonderwerp aan de linkerzijde van de foto aanleiding zijn om de kijkgeleiding te starten.

Lijnen

Deze natuurlijke, westerse lees- en kijkrichting van links naar rechts kan worden versterkt met het verloop van lijnen binnen het onderwerp, zeker als deze evenwijdig aan de diagonaal zijn. Hebt u de keuze om een pad centraal in het midden of vanuit de linkeronderhoek omhoog te laten lopen, dan zorgt die laatste optie voor een betere kijkgeleiding. In veel onderwerpen zijn er lijnen in overvloed: fysiek in de vorm van een pad, beek, muur, takken, bomenrij of andere repeterende voorwerpen, maar ook visueel, zoals een contrast- of kleurscheiding en schaduwen. In het verloop van lijnen speelt ook de perspectivische vervorming een grote rol. Een spoorlijn of brede rechte weg met convergerende lijnen wijzen letterlijk naar een bepaald punt. Alles wat zich in de foto aan het eind hiervan bevindt, krijgt extra aandacht van de kijker. Dit geldt zowel voor horizontaal als verticaal perspectief.

Komt de trein al? Let op de convergerende lijnen.

Herhaling

In de beschrijving van het fenomeen lijnen in de kijkgeleiding, is de herhaling van voorwerpen al genoemd. Dit hoeft strikt genomen geen regelmatige herhaling te zijn in een rechte lijn, maar ze mag elke willekeurige vorm hebben, zolang het oog bij het zien van het eerste voorwerp maar naar het tweede springt en zo verder. Voorbeelden zijn paaltjes, bomen en huizen die in een zekere rangorde zijn geplaatst.

Doorkijkje

Een heel concrete vorm van kijkgeleiding is het doorkijkje: alsof je door een sleutelgat naar het hoofdonderwerp kijkt. Een vensterraam, een poort, een dunne plek in de vegetatie of een gat in een muur zijn allemaal voorbeelden van doorkijkjes. Meestal vervult het voorwerp wat ons het doorkijkje verschaft zelf geen hoofdrol in de compositie en volstaan slechts de contouren van een silhouet.

Herhaling van de stenen van linksonder naar het midden.

Doorkijkje van gebladerte en struiken. Het hoeft niet altijd een poort te zijn.

Voorground, achtergrond en evenwicht

De achtergrond maakt de foto! Het is een veelgehoorde stelling die vaak uitkomt. Nog te vaak focussen we ons op het hoofdonderwerp zonder daarbij voldoende de achtergrond te betrekken. Door te kiezen voor een juiste achtergrond kan de zeggingskracht van de foto enorm worden verbeterd. Ook de voorground heeft een flinke invloed op de compositie van de foto, zoals we hiervoor hebben aangegeven.

Misschien het allerbelangrijkste is het evenwicht tussen alle beeldelementen, vooral tussen de voor- en achtergrond en het hoofdonderwerp. Een te nadrukkelijk voorgrondonderwerp leidt de aandacht af van ons hoofdonderwerp of de eyecatcher.

*Links is de voorground te prominent aanwezig, waardoor er geen evenwicht is.
Rechts wel een juiste balans tussen voor- en achtergrond.*

Dynamiek en diepte

Hoewel er verschillende aspecten zijn die de kijkgeleiding beïnvloeden, is het natuurlijk ook een redelijk subjectieve aangelegenheid. Niet iedereen bekijkt een foto volgens hetzelfde traject. Criteria die bij het bepalen van de compositie nog minder concreet zijn, zijn diepte en vooral dynamiek.

Veelal refereren ze aan een gevoel; dat is voor de ene persoon sterker aanwezig dan voor de andere. Het is moeilijk ze in een enkele term te kwalificeren.

Het aspect dynamiek laat zich niet eenvoudig vangen in een concreet voorbeeld. Vaak heeft het te maken met de balans tussen de voor- en achtergrond en het gewicht van die onderdelen is weer afhankelijk van de helderheid en de kleur. Er bestaan hierover veel theorieën die praktisch weinig houvast geven en elkaar op bepaalde punten tegenspreken.

Voor diepte kan de werking van een voorgrondkader worden genoemd, waarbij in een weids onderwerp een bepaald beeldelement in de voorground aan de rand van het kader is opgenomen. Denk aan een paar takken aan de bovenzijde, een paar grote stenen of een muurtje aan de onderzijde. Ook helderheidsverschillen tussen lagen in het landschap bij nevel geven een indruk van diepte.

Dynamiek door helderheidsverschil in lagen en lijnenspel.

Schijn bedriegt. Kijk ook eens de andere kant op.